

przestrzeń inter@kcji

**PRÓBA DIAGNOZY PSYCHOSPOŁECZNEJ KOBIET
NIEPEŁNOSPRAWNYCH W POLSCE NA PODSTAWIE DANYCH
UZYSKANYCH Z PROJEKTU
*DOM OTWARTY: PRZESTRZEŃ INTERAKCJI***

Wstęp

Niniejsze opracowanie zostało sporządzone na podstawie specjalnie w tym celu skonstruowanej ankiety zawieszanej na witrynie Dom Otwarty: Przestrzeń Interakcji (www.domotwarty.org.pl). Użytkowniczki portalu zostały poproszone o anonimowe jej wypełnienie w okresie od 1 sierpnia 2008 do 15 grudnia 2008. W tym czasie wpłynęły 165 ankiet od beneficjentek z całej Polski.

Wypełnienie owej ankiety było też warunkiem niezbędnym do uzyskania bezpłatnej porady – prawnej lub psychologicznej, choć nie wszystkie kobiety wypełniające ankietę z tej możliwości skorzystały.

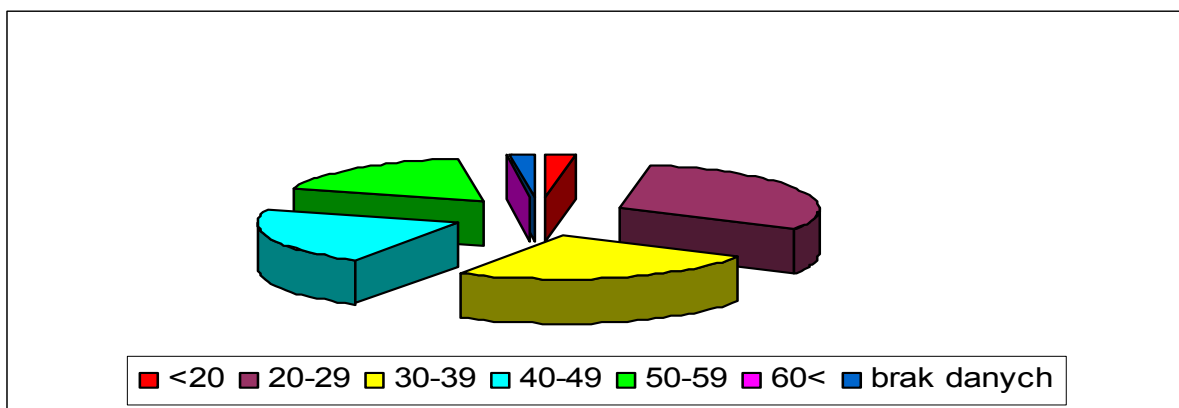
Ponadto, w niniejszym raporcie zostały wykorzystane dane uzyskane w sondażu przeprowadzonym na Ogólnopolskim Pikniku Organizacji Pozarządowych zorganizowanym w ramach OFIP'2008, 20 września 2008 r. w Warszawie.

Charakterystyka użytkowniczek portalu Dom Otwarty: Przestrzeń Interakcji

Po przeanalizowaniu danych uzyskanych na podstawie otrzymanych ankiet wyłania się następujący obraz kobiet niepełnosprawnych odwiedzających portal Dom Otwarty: Przestrzeń Interakcji:

1. Wiek

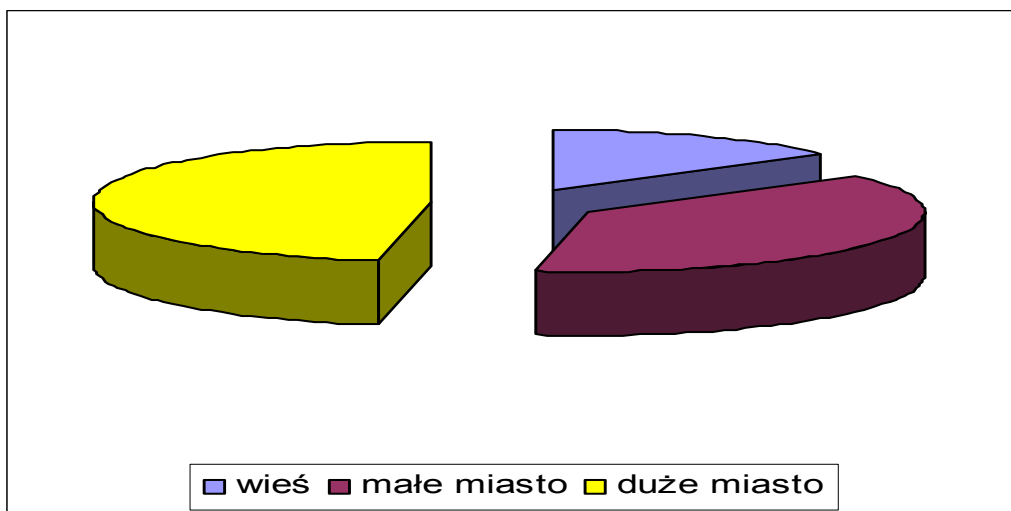
Zdecydowana większość kobiet z niepełnosprawnością, to osoby młode w wieku od 20 do 49 lat (rys. 1). Przy czym najwięcej - 31% - jest kobiet w wieku 20-29 lat, w wieku 30-39 lat – 26%, 40-49 lat – 21%, 50-59 lat – 18%, 4 osoby były w wieku poniżej 20 lat, a w 3 przypadkach kobiety nie podały wieku. Nie było kobiet w wieku 60 lat i powyżej.

Rysunek 1. Użytkowniczki portalu Dom Otwarty: Przestrzeń Interakcji wg wieku

2. Miejsce zamieszkania

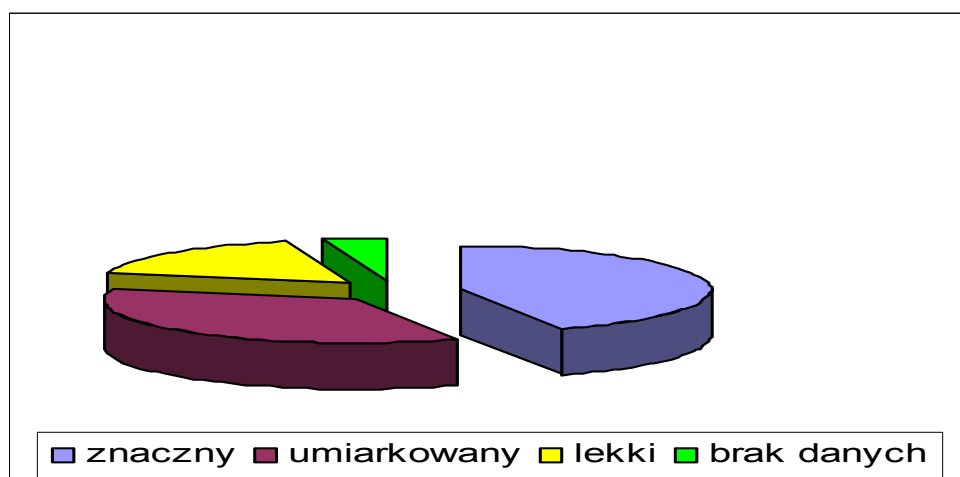
Jeśli chodzi o miejsce zamieszkania, to zdecydowana większość – 47% użytkowniczek portalu Dom Otwarty: Przestrzeń Interakcji – to mieszkanki dużych miast. Jednak z drugiej strony aż 15% - co w badanej grupie daje 24 osoby – to kobiety zamieszkujące wieś. 38% natomiast to mieszkanki małych miast (rys. 2).

Rysunek 2. Użytkowniczki portalu Dom Otwarty: Przestrzeń Interakcji wg miejsca zamieszkania

3. Stopień niepełnosprawności

Wśród użytkowniczek portalu Dom Otwarty: Przestrzeń Interakcji prawie połowa, bo aż 44% to osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności. Umiarkowany stopień niepełnosprawności posiada 36% badanych kobiet, a 16% charakteryzuje się lekkim stopniem niesprawności. 7 kobiet nie podało stopnia swojej niepełnosprawności (rys. 3)

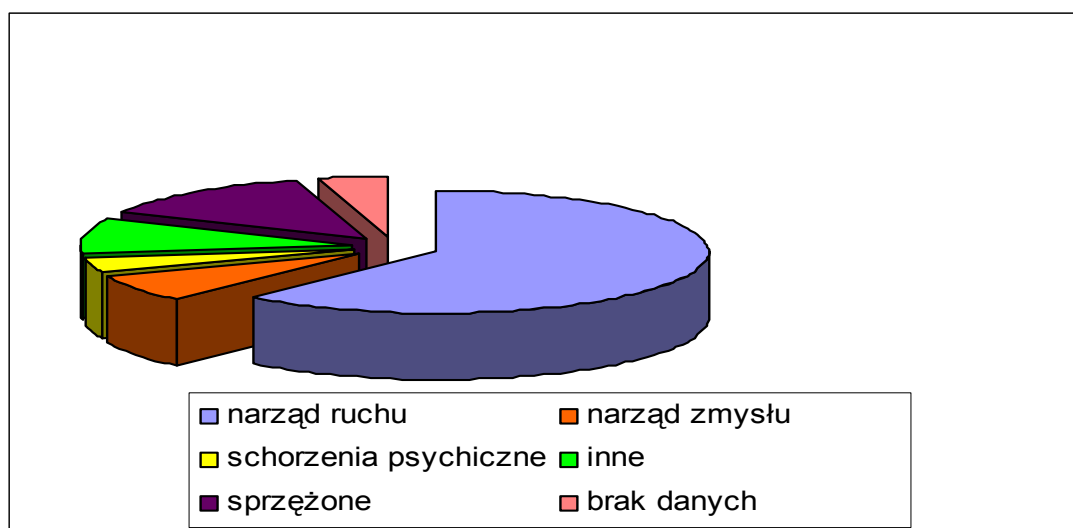
Rysunek 3. Użytkowniczki portalu Dom Otwarty: Przestrzeń Interakcji wg stopnia niepełnosprawności

4. Rodzaj niepełnosprawności

Ogromna większość, bo aż 63% kobiet odwiedzających portal Dom Otwarty: Przestrzeń Interakcji charakteryzuje się niepełnosprawnością związaną z narządem ruchu.

Pozostałe rodzaje niepełnosprawności są już znacznie mniej liczebne – związane z narządem zmysłu (wzrokiem lub słuchem) – 7%, z chorobami psychicznymi – 4%.

9% to kobiety z innymi rodzajami niepełnosprawności niż ruchowa, sensoryczna lub psychiczna – wynikająca z chorób wewnętrznych, endokrynologicznych i innych. 13% użytkowniczek portalu Dom Otwarty: Przestrzeń Interakcji to kobiety z niepełnosprawnością sprzężoną czyli taką, w której występuje kilka rodzajów schorzeń, np. ruchu i zmysłu lub zmysłu i psychiczne itp. 7 kobiet nie podało rodzaju swojej niepełnosprawności (rys. 4)

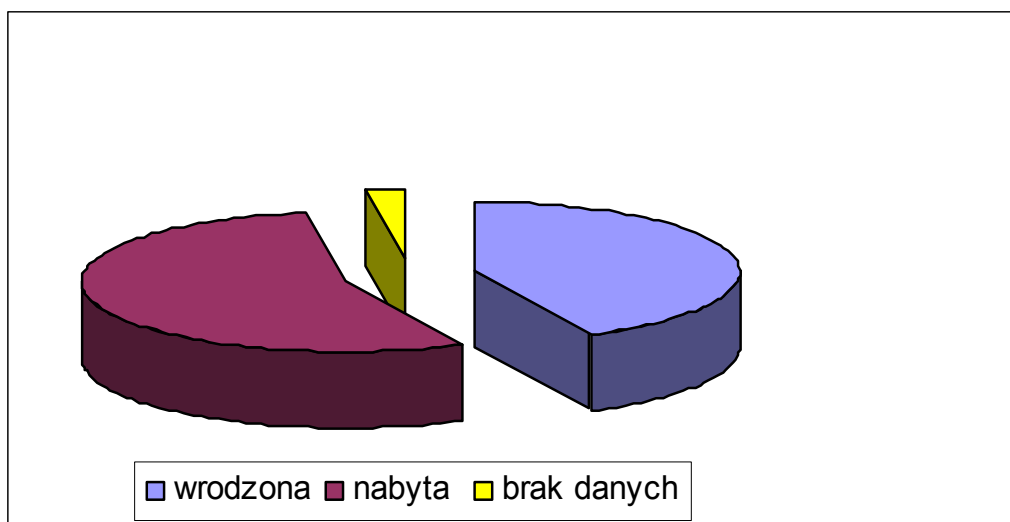

Rysunek 4. Użytkowniczki portalu Dom Otwarty: Przestrzeń Interakcji wg rodzaju niepełnosprawności

5. Czas powstania niepełnosprawności

Jeśli chodzi o czas powstania, to 55% kobiet zadeklarowało, że ich niepełnosprawność jest nabyta, natomiast 43% powiedziało, że mają niepełnosprawność wrodzoną.

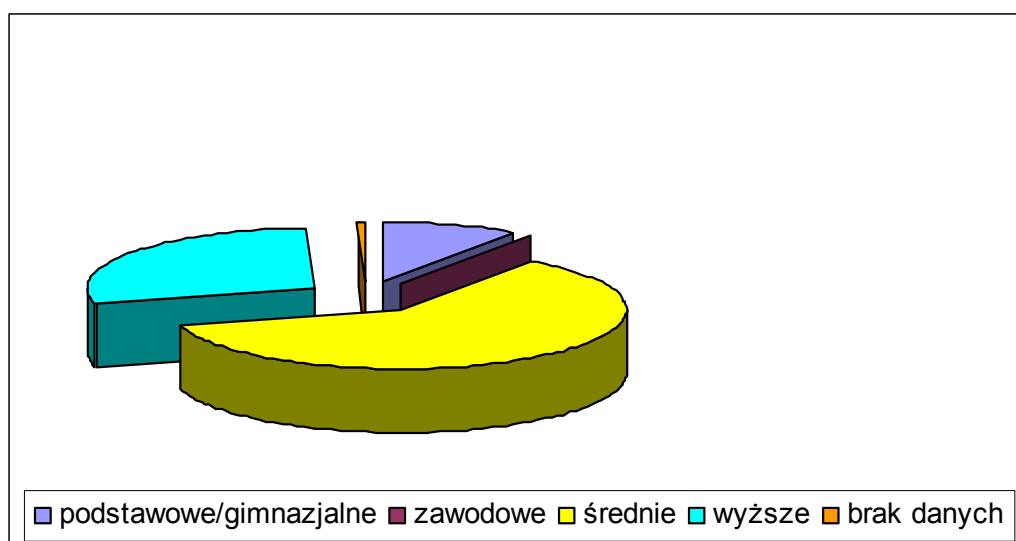
Przy czym, jeśli chodzi o niepełnosprawność nabytą, użytkowniczki portalu Dom Otwarty: Przestrzeń Interakcji mają różny „staż” i przyczynę niepełnosprawności. Niektóre z nich nabyły niepełnosprawność we wczesnym dzieciństwie, inne natomiast w wieku dorosłym (rys. 5).

Rysunek 5. Użytkowniczki portalu Dom Otwarty: Przestrzeń Interakcji wg czasu powstania niepełnosprawności

6. Wykształcenie

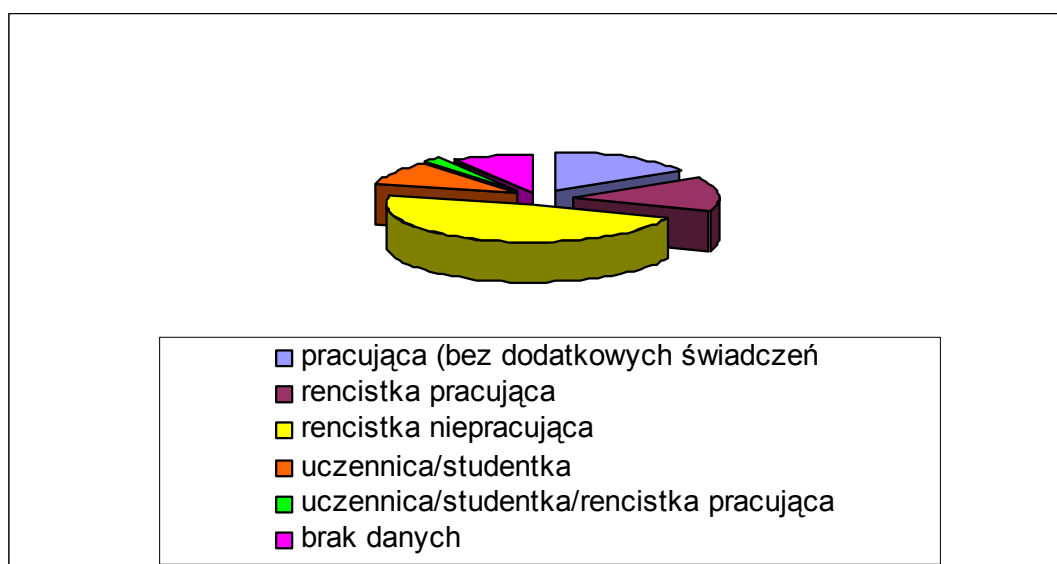
Zdecydowana większość – aż 89% - użytkowniczek portalu Dom Otwarty: Przestrzeń Interakcji ma wykształcenie średnie lub wyższe, w tym 61% średnie, a 28% wyższe. Żadna użytkowniczka nie zadeklarowała posiadania wykształcenia zawodowego, a 10% legitymuje się jedynie wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym. Jedna osoba nie podała jakie wykształcenie posiada (rys. 6).

Rysunek 6. Użytkowniczki portalu Dom Otwarty: Przestrzeń Interakcji wg poziomu wykształcenia

7. Status zawodowy

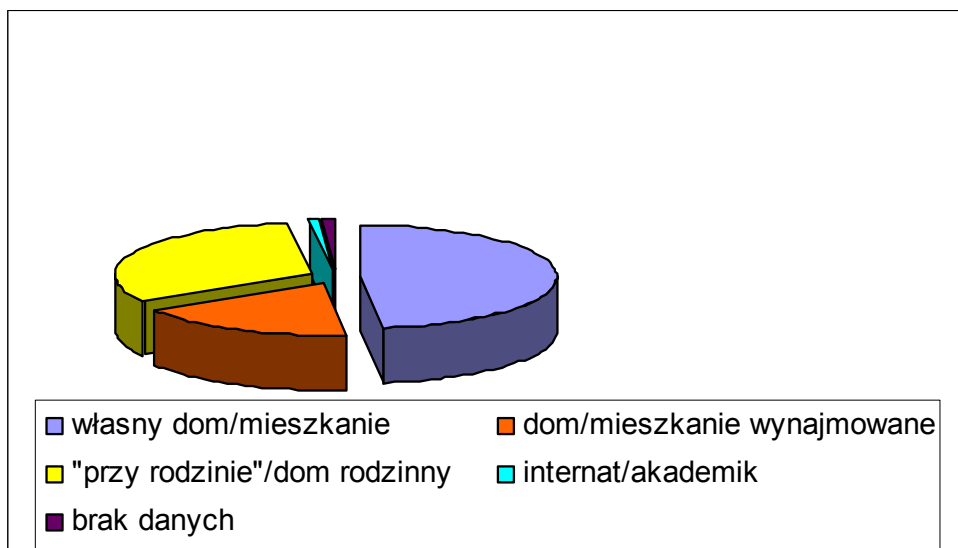
Wśród użytkowniczek portalu Dom Otwarty: Przestrzeń Interakcji, prawie połowa – aż 48% - to niepracujące rencistki. Kolejna grupa kobiet z niepełnosprawnością to osoby pracujące, nie pobierające jednocześnie żadnych świadczeń rentowych – 16%. Z kolei 15% użytkowniczek portalu Dom Otwarty: Przestrzeń Interakcji to kobiety pobierające świadczenie rentowe i jednocześnie pracujące. 10% to uczennice bądź studentki, a 3 osoby zadeklarowały, że jednocześnie pobierają rentę, pracują i studiują lub uczą się. 9% kobiet wypełniających ankietę nie podało swojego statusu zawodowego (rys.7)

Rysunek 7. Użytkowniczki portalu Dom Otwarty: Przestrzeń Interakcji wg statusu zawodowego

8. Status mieszkaniowy

48% użytkowniczek portalu Dom Otwarty: Przestrzeń Interakcji zadeklarowało zamieszkiwanie we własnym domu lub mieszkaniu, ale aż 32% mieszka „przy rodzinie”, w domu rodzinnym. 18% kobiet z niepełnosprawnością wynajmuje mieszkanie, jedna osoba zadeklarowała, że mieszka w akademiku, a dwie nie podały swojego statusu mieszkaniowego (rys. 8).

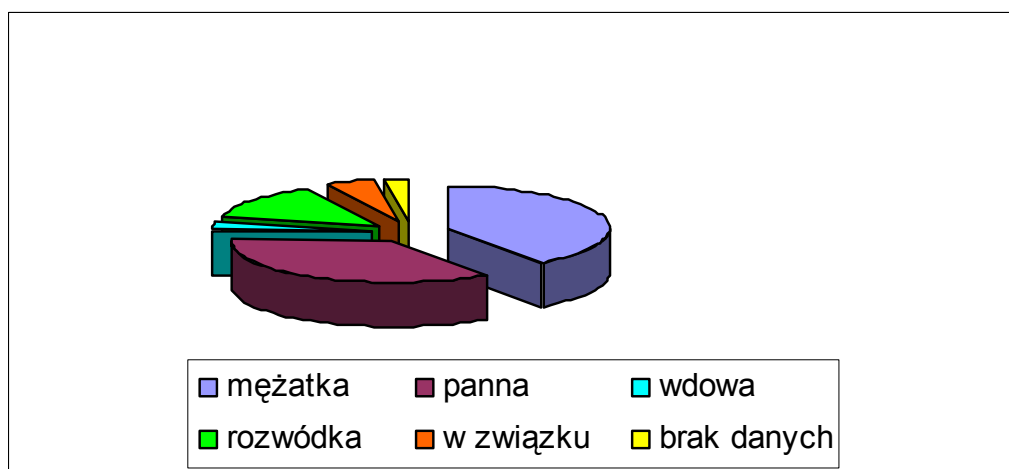

Rysunek 8. Użytkownicy portalu Dom Otwarty: Przestrzeń Interakcji wg statusu mieszkaniowego

9. Stan cywilny

Jeśli chodzi o stan cywilny, to poza istniejącymi w oficjalnych zapisach prawnych, wzięto również pod uwagę sytuację funkcjonowania w tzw. związku partnerskim (rys. 9)

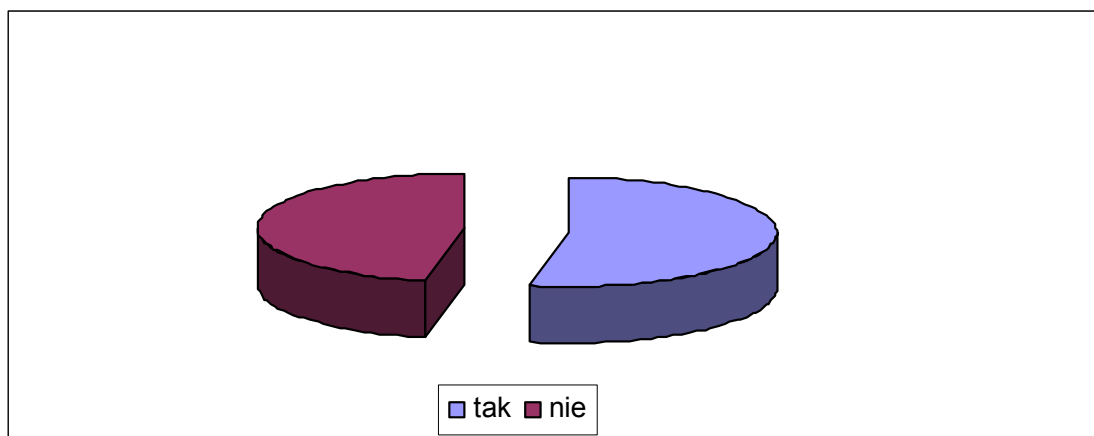
I tak, wśród użytkowniczek portalu Dom Otwarty: Przestrzeń Interakcji 40% to mężatki, a 36% to panny. 14% zadeklarowało, że jest po rozwodzie, 3% to wdowy, a 5% podało, że żyje w związku partnerskim. Cztery kobiety nie podały swojego stanu cywilnego.

Rysunek 9. Użytkowniczki portalu Dom Otwarty: Przestrzeń Interakcji wg stanu cywilnego

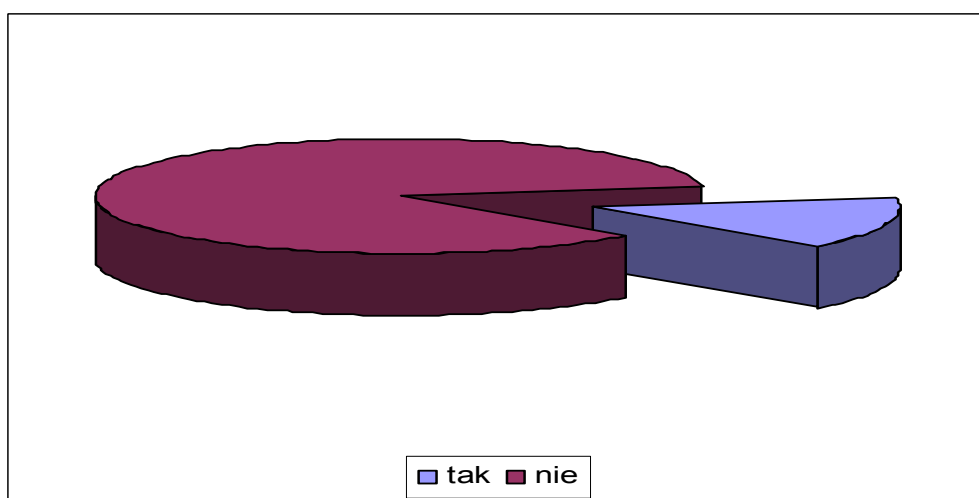
10. Poczucie dyskryminacji

Na pytanie „czy czuje się Pani dyskryminowana ze względu na niepełnosprawność?” aż 53% użytkowniczek portalu Dom Otwarty: Przestrzeń Interakcji odpowiedziało „tak” (rys. 10).

Rysunek 10. Czy użytkowniczki portalu Dom Otwarty: Przestrzeń Interakcji czują się dyskryminowane ze względu na niepełnosprawność?

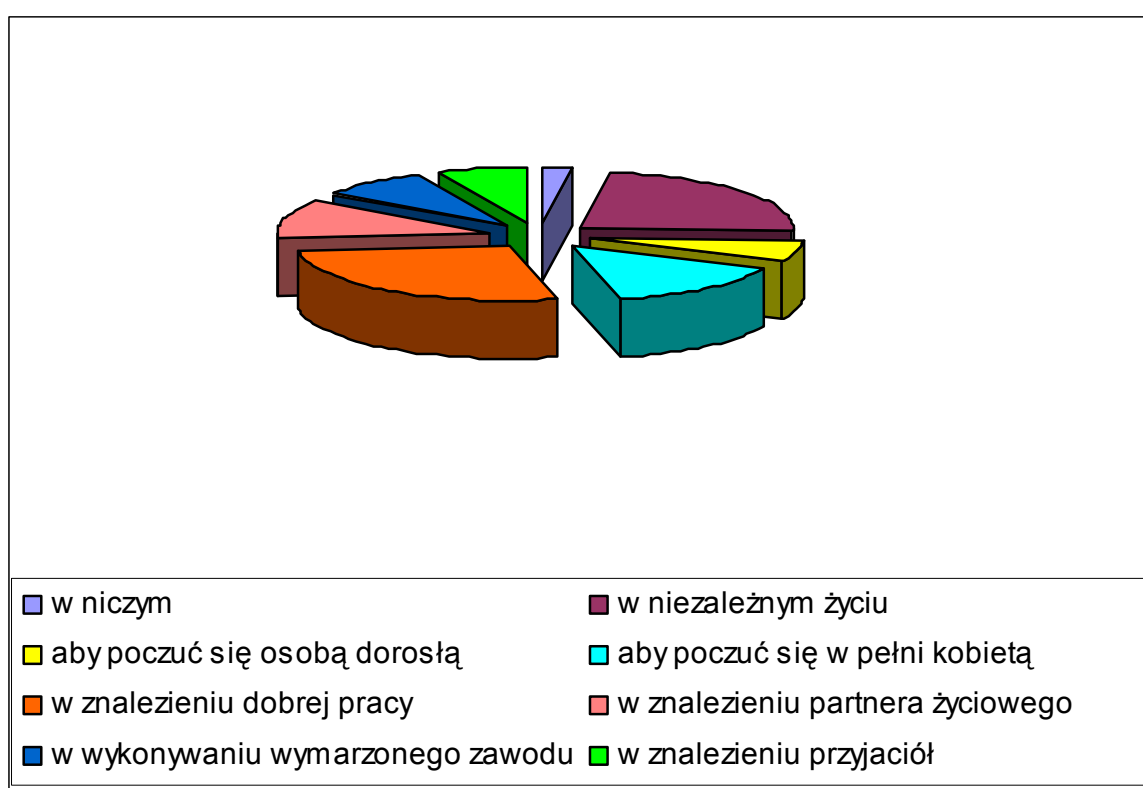
Nieco inaczej przedstawia się sytuacja, jeśli chodzi o pytanie dotyczące dyskryminacji ze względu na płeć. Jedynie 15% kobiet z niepełnosprawnością wypełniających ankietę uznało, że czuje się dyskryminowana z powodu swojej płci (rys. 11)

Rysunek 11. Czy użytkowniczki portalu Dom Otwarty: Przestrzeń Interakcji czują się dyskryminowane ze względu na płeć?

11. W czym przeszkadza niepełnosprawność?

Największa ilość kobiet – 28% - deklaruje, że niepełnosprawność przeszkadza im w znalezieniu dobrej pracy (rys. 12). Dla 24% ich niepełna sprawność stanowi przeszkodę w niezależnym życiu, 14% nie pozwala poczuć się w pełni kobietą, a dla 11% jest utrudnieniem w znalezieniu partnera życiowego. Z powodu niepełnosprawności 8% kobiet nie może wykonywać wymarzonego zawodu, 7% ma problemy ze znalezieniem przyjaciół, a 6% nie ma poczucia osoby dorosłej. Siedmiu kobietom, co w danej grupie stanowi 2%, niepełnosprawność w niczym nie przeszkadza.

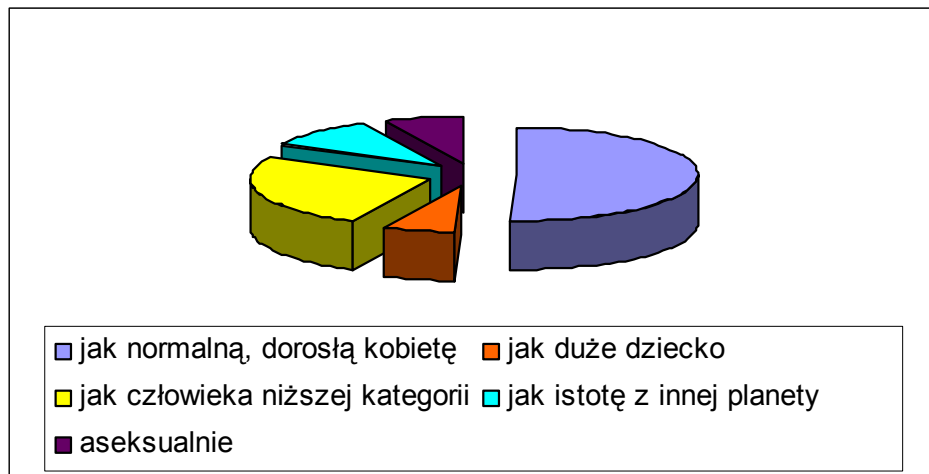

Rysunek 12. W czym użytkowniczkom portalu Dom Otwarty: Przestrzeń Interakcji przeszkadza niepełnosprawność?

12. Jak wg kobiet niepełnosprawnych postrzega je środowisko, w którym żyją

Jeśli chodzi o postrzeganie kobiet niepełnosprawnych przez środowisko, w którym żyją, to zdaniem 50% użytkowniczek portalu Dom Otwarty: Przestrzeń Interakcji, są one odbierane jak normalne, dorosłe kobiety.

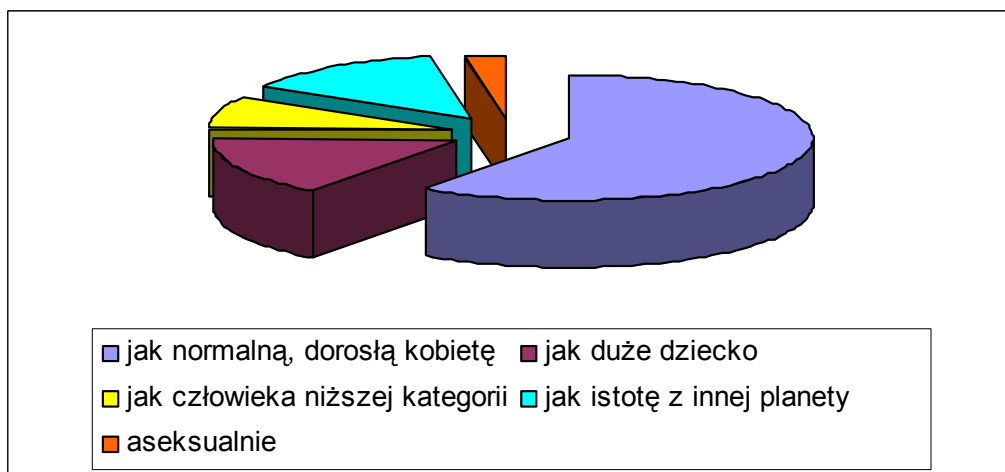
Jednakże 36% z nich czuje się odbierana jak osoba gorsza lub dziwna, stanowiąca pewnego rodzaju sensację. Z kolei 14 % tychże kobiet uważa, że jest postrzegana asekualnie lub jak duże dziecko (rys. 13).

Rysunek 13. Jak - zdaniem użytkowniczek portalu Dom Otwarty: Przestrzeń Interakcji - postrzega je otoczenie, w którym żyją?

13. Jak wg kobiet niepełnosprawnych postrzega je rodzina

Jeśli chodzi o postrzeganie kobiet z niepełnosprawnością w środowisku rodzinnym, to aż 60% z nich deklaruje, że jest traktowana jak każda normalna, dorosła kobiet. Jednakże pozostałe 40 % uważa, że rodzina traktuje je jak kogoś gorszego, niedorosłego lub pozbawionego płci (rys. 14)

Rysunek 14. Jak - zdaniem użytkowniczek portalu Dom Otwarty: Przestrzeń Interakcji - postrzega je rodzina, w której żyją?

Podsumowanie i wnioski

Z przeprowadzonej analizy danych uzyskanych z ankiet wypełnionych przez użytkowników portalu Dom Otwarty: Przestrzeń Interakcji wynika, że choć zdecydowana większość, to kobiety młode, legitymujące się wykształceniem średnim i zamieszkujące w mieście, to jednak głównym ich dochodem jest wyłącznie renta.

Jeśli chodzi o postrzeganie ich przez otoczenie, to optymistyczny wydaje się fakt, że większość kobiet uważa, że jest postrzegana jak każda dorosła kobieta – zarówno w środowisku rodzinnym, jak i w kontaktach społecznych z obcymi ludźmi.

Jednak z drugiej strony, ogromna większość deklaruje także, że jest dyskryminowana – na różnych polach – z powodu swojej niepełnosprawności. Pośród wielu wypowiedzi, można tu przytoczyć następujące: *„w sytuacjach społecznych”, „w kontaktach interpersonalnych lub w trakcie szukania pracy”, „przy znalezieniu praktyk w przedszkolu”, „na polu zawodowym”, „trudno znaleźć prace w nienormowanym trybie i w krótkim wymiarze pracy”, „względy trochę estetyczne, bo to widać, a więc spadek atrakcyjności”, „załatwianie spraw urzędowych, brak odpowiedniego dostosowania miejsc publicznych dla osób niepełnosprawnych”, „dostęp do kultury - schody, opieka w szpitalach - nikt nie chce obracać w nocy ani prowadzić do ubikacji z personelu”, „pracodawcy boją się mnie zatrudniać z powodu chorób i wieku”, „niezdrowe zainteresowanie mną jako osobą na wózku”, „gdy byłam młodsza, w szkole, na ulicy, a przede wszystkim przez mężczyzn”, „rodzina daje odczuć że jestem nikim, „w Urzędzie Pracy przy rejestracji ,bo przepisy się zmieniły, a ja jestem niepełnowartościowym pracownikiem i mam iść do domu się wyleczyć”, „zniknęli moi dawni przyjaciele, nie jestem zapraszana na jakiegokolwiek spotkania, imprezy, w urzędach nikt nie zwraca uwagi na to, że jestem o kulach, nie ma przywilejów, trzeba odstać swoje”, „często w szkole mnie przezywano z powodu tego, iż mam epilepsję”.*

Jeśli chodzi o dyskryminację ze względu na płeć, znacznie mniej kobiet z niepełnosprawnością ją dostrzega, bo jedynie 15% uczestniczek badania uważa, że dyskryminowano je z powodu płci. Zjawisko to opisywały w następujących słowach: *„mężczyźni nie patrzą na mnie jak na kobietę, tylko chorą i potrzebującą opieki osobę”, „pracodawca nie chciał kobiet w zespole”, „szukając pracy”, „z wykształcenia jestem elektromechanikiem, ale to zawód męski i nikt nigdy nie chciał mnie zatrudnić”, „nawet w najkorzystniejszym dla mnie zawodowo czasie, na tym samym stanowisku mężczyzna -*

pracownik zarabiał więcej”, „mogłam być głównie wolontariuszką, opiekunką osób starszych lub nianią dzieci”.

W tym miejscu warto przytoczyć wyniki sondażu przeprowadzonego przez portal Dom Otwarty: Przestrzeń Interakcji na Ogólnopolskim Pikniku Organizacji Pozarządowych 20 września 2008 r. w Warszawie. Dane uzyskano na podstawie anonimowej ankiety, którą zgodziło się wypełnić w sumie 39 osób (20 mężczyzn i 19 kobiet) w wieku 20-60 lat.

Wyniki owego sondażu przedstawiają niejako drugą stronę interakcji pomiędzy kobietami z niepełnosprawnością a otoczeniem i prezentują się w sposób następujący:

1. Najwięcej osób spotyka kobiety niepełnosprawne w gronie znajomych oraz na ulicy – odpowiednio 46 % i 49%.
2. W pierwszym kontakcie z kobietami niepełnosprawnymi zwracają uwagę przede wszystkim na ich sposób bycia. Na urodę kobiet z niepełnosprawnością zwraca uwagę jedynie 18% osób, choć więcej mężczyzn niż kobiet.
3. Większości osób kobieta niepełnosprawna kojarzy się po prostu z kobietą (56%) i z wrażliwością (51%). Ponadto, dla 46% osób kobieta niepełnosprawna wiąże się z silną osobowością – przy czym znacznie częściej dla mężczyzn niż dla kobiet, a dla 31% osób biorących udział w sondażu kobieta z niepełnosprawnością kojarzy się ze sprzętem rehabilitacyjnym, takim jak kule czy wózek. Jedynie 15% osób kobieta z niepełnosprawnością kojarzy się z inteligencją.
4. Najwięcej osób jest w stanie wyobrazić sobie kobietę niepełnosprawną jako przyjaciółkę – 82% badanych, koleżankę z pracy – 77% osób i matkę kolegi własnego dziecka – 67%. Jedynie 35% badanych mężczyzn jest w stanie wziąć pod uwagę kobietę z niepełnosprawnością jako kandydatkę na partnerkę życiową.

Jak widać z przedstawionych wyników wiele osób ma jedynie sporadyczny i powierzchowny kontakt z kobietami z niepełnosprawnością, a zatem można sądzić, że również świadomość tego, jak żyją kobiety niepełnosprawne jest dość niska, a podejście do nich wynika bardziej ze stereotypów niż z rzeczywistej wiedzy. Z przytoczonych danych wynika też, że kobieta z niepełnosprawnością znacznie częściej zwraca uwagę sposobem bycia czy atrybutami

związanymi z niepełnosprawnością, niż urodą, strojem czy makijażem – jak to się dzieje w przypadku innych kobiet.

Z pewnością częściowo stąd wynika poczucie wielu kobiet niepełnosprawnych – w szczególności tych z widoczną niepełnosprawnością – braku zrozumienia ich potrzeb i oczekiwań przez otoczenie w zakresie postrzegania ich kobiecości. Z drugiej zaś strony, ograniczona możliwość doświadczania sytuacji, w których mogą one kształtować swoją tożsamość płciową, powoduje że kobiety z niepełnosprawnością często nie mają świadomości swojej kobiecości, w związku z czym nie potrafią one dostrzec dyskryminacji ich osoby w tej sferze.

Wydaje się, że z opisanych wyżej powodów, dla kobiet niepełnosprawnych znacznie poważniejszym i bardziej dostrzeganym problemem – co wynika również z badania użytkowniczek portalu Dom Otwarty: Przestrzeń Interakcji – jest brak zatrudnienia i dyskryminacja na rynku pracy. Zależność ekonomiczna od członków rodziny czy instytucji pomocowych uderza bowiem w ich poczucie własnej wartości i przydatności społecznej oraz powoduje izolację społeczną, brak możliwości stanowienia o sobie samej i niską pozycję w rodzinie. W konsekwencji dla wielu kobiet z niepełnosprawnością oznacza to utrudnioną możliwość osiągnięcia dojrzałości społecznej oraz pełnienia wybranych przez siebie ról społecznych i realizacji swoich aspiracji w zakresie rozwoju osobistego i zawodowego. To z kolei prowadzi do podwójnej niepełnosprawności – związanej ze stanem zdrowia oraz tej niejednokrotnie gorszej i bardziej dotkliwej, społecznej.

Podsumowując, można powiedzieć, że na portal Dom Otwarty: Przestrzeń Interakcji trafiają kobiety z niepełnosprawnością żyjące w różnych środowiskach i mające za sobą różne doświadczenia. Jednakże, większość z nich dąży do osiągnięcia niezależności oraz standardów życiowych zgodnych z obowiązującą normą społeczną dla ich wieku w każdej sferze.

Opracowanie: Emilia Malinowska.